





FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1488

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 911

Kitap Adı: Mü'min Kişiliğın Mânevî Oluşumu - Erken Dönem Mekkî Sürelerde-
Book Title (English): Spiritual Formation of The Mu'min's Personality in the Early
Meccan Surahs

ISBN: 978-625-6123-65-6

DOI: | doi.org/10.70458/fcr.9786256123656

Yazar | Author: Eşref ŞAHİN | orcid.org/0000-0002-2584-2568

Editör | Editor: İbrahim YILDIZ | orcid.org/0000-0003-0438-6994

Kurum | Mersin Üniversitesi

ROR ID: ror.org/04nqdw39

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 449

Yayın Tarihi | Publication Date: Aralık | December 2024

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRH Türkçe | HRH Religion & beliefs: ethics & moral philosophy

BISAC: REL062 Türkçe | REL062 Religion / Ethics

THEMA: QRVP Türkçe | QRVP Ethics & moral philosophy in religious
contexts

LC: BP166.7 Türkçe | BP166.7 Islamic ethics

Atıf Bilgisi | Cite as: Şahin, Eşref. *Mü'min Kişiliğın Mânevî Oluşumu -Erken Dönem
Mekkî Sürelerde-*. Ankara: Fecr Yayınları, 2024.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.



Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Mü'min Kişiliğın Mânevî Oluşumu

- Erken Dönem Mekkî Sûrelerde-

Eşref ŞAHİN

Ankara 2024

Yazar Hakkında | About the Author

Eşref ŞAHİN

Adana'nın Seyhan İlçesi'nde dünyaya geldi. İlk, orta, lise ve üniversite eğitimini Adana'da tamamladı. 1996-2001 yıllarında Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde okudu ve mezun oldu. 2015 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi'nin dört yıl süreli Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü başarıyla tamamlayarak bu bölümden mezun oldu. Yüksek lisansını 2018 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri/Kelam Ana Bilim Dalında "Seyyid Şerif el-Cürçânî'nin Şerhu'l-Mevâkîf'inde Varlık Düşüncesi" adlı çalışmasıyla yaptı. 2023 yılında Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslami Bilimler/Tasavvuf Ana Bilim Dalında "Erken Dönem Mekki Sürelerde Mümin Kişiliğın Manevî Oluşumu" adlı çalışmasıyla doktorasını tamamladı. Mersin Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Ana Bilim Dalında Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Eşref ŞAHİN

Born in the Seyhan district of Adana, he completed his primary, secondary, high school, and university education in Adana. He studied at the Faculty of Theology at Çukurova University from 1996 to 2001 and graduated successfully. In 2015, he completed the four-year International Relations Department of Anadolu University's Faculty of Economics and graduated from the program. He completed his master's degree in 2018 at Yüzüncü Yıl University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences/Kelam, with a thesis titled "The Concept of Existence in Sayyid Sharif al-Jurjani's Sharh al-Mawaqif." In 2023, he earned his PhD at Çukurova University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences/Sufism, with a dissertation titled "The Spiritual Formation of the Mu'min's Personality in the Early Meccan Surahs." He currently serves as an Assistant Professor in the Department of Sufism at Mersin University, Faculty of Theology.

Kitap Hakkında

Mü'min Kişiliğın Mânevî Oluşumu - Erken Dönem Mekkî Sürelerde-

Bu araştırma “Erken Dönem Mekkî Sürelerde Mü'min Kişiliğın Mânevî Oluşumu” sürecini incelemektedir. Araştırmamızın amacı, mü'min kişiliğın mânevî oluşumunun nasıllığını Mekkî sürelerde yer alan İslâm'ın bilgi, varlık ve değer anlayışı üzerinden tespit edebilmektir. Hedefi ise, Kur'ân-ı Kerîm'in insanın mânevî gelişim sürecindeki bütüncül yaklaşımının tanıtılmasıdır.

Araştırma giriş, dört bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın problemi, gerekçesi, amacı, önemi, kapsamı, yöntem ve kaynakları ile araştırmayla ilgili literatüre dair bilgiler sunulmuştur. Birinci bölümde; vahyin nüzûl ortamı, süreci ve insanın eğitime dair konulara değinilmiştir. İkinci bölümde; müşrik zihniyetin ontolojik, epistemolojik ve ahlâkî yapısı tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde; mü'min kişiliğın ontolojik ve epistemolojik yapısı erken dönem Mekkî sürelerde yer alan bilgiler çerçevesinde incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise; bu zemin üzerine inşa edilen mü'min kişiliğın ahlâkî yapısı ele alınmıştır. Sonuç kısmında ise araştırmamızda elde ettiğimiz bulgulara yer verilmiştir. Bu bağlamda müşriklerin bir varlık ve bilgi anlayışına sahip oldukları, bu anlayışında onların vahiy karşısındaki tutumlarına ve ahlâkî yapılarına etki ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'in, mü'min kişiliğın mânevî oluşumunda Allah, kâinat, insan, bilgi, varlık, değer konularından hiçbirini ihmal etmeyip bu alanlarda doğru yaklaşımın nasıl olması gerektiğini ortaya koyduğu görülmüştür.

Araştırmamızın Kur'ân-ı Kerîm'e muhatap olan ilk neslin teorik ve pratik inşa sürecine dair yaptığı tespitlerle Kur'ân-ı Kerîm'i anlama çabalarına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tezkiye; Mânevî Gelişim; Tasavvuf; Müşrik Zihniyet; Bilgi; Varlık; Değer; Kalp; Nefs; Vahiy

About the Book

Spiritual Formation of The Mu'min's Personality in the Early Meccan Surahs

This research examines the process of "Spiritual Formation of the Mu'min's Personality in the Early Meccan Surahs". The aim of our research is to determine the spiritual formation of the mu'min's personality through the understanding of knowledge, existence and value of Islâm in the Meccan surahs. The aim is to introduce the holistic approach of the Holy Qur'an in the process of human spiritual development.

The research consists of an introduction, four chapters and a conclusion. In the introduction, the problem, rationale, purpose, importance, scope, methods and sources of the research and information about the literature related to the research are presented. In the first chapter, the environment of the revelation, its process and human education are discussed. In the second chapter, the ontological, epistemological and moral structure of the mushriks mentality was introduced. In the third part, the ontological and epistemological structure of the mu'min's personality is analyzed within the framework of the information contained in the early Meccan surahs. In the fourth part, the moral structure of the mu'min's personality built on this ground is discussed. In the conclusion, the findings of our research are given. In this context, it has been determined that the mushriks had an understanding of existence and knowledge, and that this understanding affected their attitudes towards revelation and their moral structures. It has also been observed that the Qur'an does not neglect any of the issues of God, universe, human, knowledge, existence, value in the spiritual formation of the mu'min's personality and reveals how the correct approach should be in these areas.

It is thought that our research will contribute to the efforts to understand the Qur'an al-Karim with its findings on the theoretical and practical construction process of the first generation who were the addressees of the Qur'an al-Karim.

Keywords: Spiritual Purification; Spiritual Development; Sufism; Mushrik Mentality; Knowledge; Existence; Value; Heart; Nafs; Revelation

ÖN SÖZ

Tezkiye, ilâhî bir terbiye sistemi olan İslâm'ın insanın mânevî şahsiyetini oluşturmada kullandığı teorik ve pratik pek çok unsuru bünyesinde barındıran zengin ve derinlikli olgunlaşma sürecinin adıdır. İslâm, insanın akletme ve davranış biçimleri ile kalp, nefis, ruh ve bedenini bir tekâmül yolculuğu içerisinde kemâle erdirmeyi hedef almıştır.

Hız. Peygamber'in etkileyici örnekliliği çerçevesinde gelişen yaşam biçimi, Müslümanın öncelikli amacıdır. Bu amaç Müslüman bireyi, temelleri Kur'ân-ı Kerim'de anlatılan mânevî tecrübenin ve Hız. Peygamber ile somutlaşmış kemâl yolculuğunun en önemli muhatabı haline getirir. Bu kemâl yolculuğunu anlama düşüncesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan "Erken Dönem Mekkî Sûrelerde Mü'min Kişiliğinin Mânevî Oluşumu" isimli çalışmamızda ele alınan konular, Hız. Osman'a nispet edilen nüzûl tertibine uygun olarak ilk otuz yedi sûre çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmamızın anlaşılır biçimde ortaya konulabilmesi için vahyin nüzûl ortamı, süreci, sûrelerdeki Mekkî-Medenî ayrımı, vahiy öncesi Mekke döneminin toplumsal ve dinî yaşantısı ile ilgili bilgiler özetlenmeye çalışılmıştır. Çalışmamızda müşrik kişiliğinin sahip olduğu ontolojik, epistemolojik ve ahlâkî yapı, ilgili sûreler çerçevesinde ele alınmıştır. Daha sonra mü'min kimliğini ortaya çıkarıp berraklaştıran ontolojik, epistemolojik, ahlâkî ilkeler ve pratikler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede çalışmamızın amacı, mü'min kişiliğinin mânevî oluşumunun nasıllığını Mekkî sûrelerde yer alan İslâm'ın bilgi, varlık ve değer anlayışı üzerinden tespit edebilmektir. Hedefi ise, Kur'ân-ı Kerim'in insanın mânevî gelişim sürecindeki bütüncül yaklaşımının tanıtılmasıdır.

Çalışma giriş, dört bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın problemi, gerekçesi, amacı, önemi, kapsamı, yöntem ve kaynakları ile araştırmayla ilgili literatüre dair bil-

giler sunulmuştur. Birinci bölümde; vahyin nüzûl ortamı, süreci ve insanın eğitime dair konulara değinilmiştir. İkinci bölümde; müşrik zihniyetin ontolojik, epistemolojik ve ahlâkî yapısı tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde; mü'min kişiliğın ontolojik ve epistemolojik yapısı erken dönem Mekkî sûrelerde yer alan bilgiler çerçevesinde incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise; bu zemin üzerine inşa edilen mü'min kişiliğın ahlâkî yapısı ele alınmıştır. Sonuç kısmında ise çalışmamızda elde ettiğimiz bulgulara yer verilmiştir. Çalışmamızın Kur'ân-ı Kerîm'e muhatap olan ilk neslin teorik ve pratik inşa sürecine dair yaptığı izahlarla Kur'ân-ı Kerîm'i anlama çabalarına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Çalışmamızda ele alınan sûrelerin içerikleri analiz edilmiş ve bu içeriklere uygun konu başlıkları belirlenmiştir. Konuların izahında tefsirlerden faydalanırken mümkün olduğu kadar kronolojik bir yöntem takip edilmiştir. Ayrıca tasavvuf literatürüne, araştırmamız için faydalı olacağını düşündüğümüz eserlere ve gerekli görüldüğünde kelime ve kavramların anlamları için sözlüklere başvurulmuştur.

Çalışmamın her aşamasındaki rehberliği ve araştırmamın olgunlaşmasındaki katkısından dolayı danışman hocam Prof. Dr. Sami Kılınçlı'ya, görüş ve önerileriyle araştırmamıza zenginlik katan Prof. Dr. Hayri Kaplan, Doç. Dr. Ali Hatalmış, Doç. Dr. Ertuğrul Döner ve Doç. Dr. Merve Saçlı'ya, çalışmamı gözden geçirip değerli tavsiyelerde bulunan Doç. Dr. İbrahim Yıldız'a, çalışmam süresince bana daima destek olan fedakâr eşim ve çocuklarıma teşekkür ederim.

Eşref ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
KISALTMALAR	13
GİRİŞ	15

BİRİNCİ BÖLÜM

VAHYİN NÜZÛL ORTAMI, SÜRECİ VE İNSANIN EGİTİMİ.....	19
1.1. Müslüman Öznenin Bütüncül İnşası ve Kavramsal Çerçeve --	19
1.2. Kur'ân'ın İndiği Dönemde Araplarda Toplumsal ve Dinî Yapı	29
1.2.1. Toplumsal Yapı.....	30
1.2.2. Dinî Yapı	35
1.3. Kur'ân'ın Parça Parça İndirilmesi ve Tedricilik.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

MÜŞRİK ZİHNİYETİN ONTOLOJİK, EPİSTEMOLOJİK VE AHLÂKÎ YAPISI.....	49
2.1. Müşrik Zihniyetin Varlık ve Bilgi Anlayışı	49
2.1.1. Allah İnancı	50
2.1.2. Melek İnancı	55
2.1.3. Cinler.....	56
2.1.4. Putperestlik.....	59
2.1.5. Şairler	61
2.1.6. Kâhinler	63
2.2. Müşrik Karakterin Ahlâkî Yapısı	70
2.2.1. Nefsi Karartan Bir Süreç Olarak Tedsiyi	72
2.2.2. Dünyevileşme ve Âhret İnancı.....	79
2.2.3. Kibir	87
2.2.4. İstiğna ve Tuğyan.....	90
2.2.5. Yetimi Ezmek ve Yoksulu Doymamak	96
2.2.6. Cimrilik ve Bencillik.....	103
2.2.7. Hakkı Yalanlamak ve Haktan Yüz Çevirmek.....	108
2.2.8. İnatçı Olmaları	115
2.2.9. Hayrı Engellemek	119

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜ'MİN KİŞİLİĞİN ONTOLOJİK VE EPİSTEMOLOJİK İNŞASI--- 123

3.1. Tezkiye Sürecinde İslâmî Varlık ve Bilgi Anlayışının İnşası	123
3.1.1. Gayba İman	128
3.1.2. Tevhidi İdrak Etmek	140
3.1.3. Allah-Âlem İlişkisi	149
3.1.3.1. Varlığı Bütüncül Kavramak	150
3.1.3.2. Allah ve Varlık İlişkisi	157
3.1.3.3. Varlığın Gayesini İdrak Etmek	158
3.1.4. Allah-İnsan İlişkisi	161
3.1.4.1. İnsanın Fiziki Yönü	170
3.1.4.2. İnsanın Gâyî/Teleolojik Yönü	176
3.1.5. Allah-Toplum İlişkisi	183
3.1.5.1. Peygamberler ve Hakikatin Sürekliliği	184
3.1.5.2. Peygamber Kıssaları ve Eğitim	187
3.1.6. Resûle İtaat	191
3.1.6.1. Hz. Peygamber'in Misyonu	193
3.1.6.2. Tezkiye Sürecinde Hz. Peygamber'in İnşası	194
3.1.7. Vahiy	205
3.1.8. İlham	213
3.1.9. İnsanın Akletme Özelliği ve Bununla İlgili Kavramlar	216
3.1.9.1. Akletme ile İlgili Kavramlar	220
3.1.9.2. Akletmenin Çeşitleri ve Sonuçları	230

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MÜ'MİN KİŞİLİĞİN AHLÂKÎ VE MÂNEVÎ İNŞASI----- 249

4.1. Ahlâkî ve Mânevî İnşanın Kalbî Boyutları	249
4.1.1. Tebettül	250
4.1.2. İnşirah-ı Sadr	254
4.1.3. İtmi'nan	262
4.1.4. Rızâ	267
4.1.5. Tevekkül	273
4.1.6. Evvâb Olmak	277
4.1.7. Haşyet	280
4.1.8. Kalb-i Münîb	286
4.2. Ahlâkî ve Mânevî İnşanın Amelî Boyutları	290
4.2.1. Takvâ	291

4.2.2. Secde ile Kurbiyyet Tesis Etmek -----	298
4.2.3. Teheccüd -----	305
4.2.4. Kur'ân'ı Tertil Üzere Okumak -----	313
4.2.5. Sabırlı Olmak -----	321
4.2.6. Nimet Verilenlerin Yolunda Olabilmek -----	328
4.2.7. Gazap ve Sapkınlıktan Korkmak -----	337
4.2.8. Şeytana Uymamak -----	340
4.2.9. Merhamet -----	346
4.2.10. Tezkiye -----	352
4.2.11. Tesbih -----	359
4.2.12. Zikir -----	363
4.2.13. Nefs ve Hevâya Uymamak -----	368
4.3. Ahlâkî ve Mânevî İnşanın Toplumsal Boyutları -----	384
4.3.1. Uyarıcı Olmak -----	385
4.3.2. Sâlih Amel -----	391
4.3.3. Olumsuz Çevreyi Aşabilmek -----	395
4.4. Tezkiye ve Tedsiyenin Sonucu Olarak Cennet-Cehennem ---	403
SONUÇ -----	415
KAYNAKÇA -----	423
DİZİN -----	443

KISALTMALAR

(a.s.)	: Aleyhisselâm
b.	: Bin, ibn
bkz.	: Bakınız
bl.	: Bölüm
bs.	: Baskı
c.	: Cilt
(c.c.)	: Celle celâlühü
çev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
ed.	: Editör
h.	: Hicrî
H.z.	: Hazreti
haz.	: Hazırlayan
hk.	: Hakkında
krş.	: Karşılaştırınız
nr.	: Numara
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölümü
(s.a.v.)	: Sallallâhü aleyhi ve sellem
trc.	: Tercüme
thk.	: Tahkik
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
y.y.	: Yayın yeri yok
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi